

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI**

“DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrası

“İNZİBATİ MƏSULİYYƏT” FƏNNİ ÜZRƏ

M Ü H A Z İ R Ə

*Qiyabi təhsilalanlar üçün
(əlavə təhsil)*

**Mövzu № 7. İctimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan
inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət**

Tərtib etdi: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, h.ü.f.d.,
dosent Rafiq Nəcəfquliyev

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № ____ “ ____ ” _____ 2017-ci il.

Dəyişiklik və əlavə edilib: “ ____ ” _____ 2019-cu il.

Dəyişiklik edilib: “ ____ ” _____ 2019-cu il.

Əlavə edilib: “ ____ ” _____ 2020-ci il.

Bakı – 2017

Mövzu № 7. İctimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət

Plan:

Giriş

1. İctimai qayda əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət.
2. İctimai təhlükəsizlik əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət.
3. İctimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət.

Nəticə

İstifadə və tövsiyə edilən mənbələr:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, 1995 (2016).
2. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Bakı, 2020.
3. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. Bakı, Qanun-2018.
4. “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2018.
5. “Xidməti və mülki silah haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu. Bakı, 1997.
6. “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 1998.
7. “Dini ekstremizmə qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2015.
8. “Xuliqanlıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 23 mart 2004-cü il tarixli 1 №-li Qərarı.
9. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin kommentariyası. F.Y. Səməndərovun redaktəsi ilə. Bakı, 2005.
10. Dərs vəsaiti. İnzibati məsuliyyət. Vaqif Abışov, Rafiq Nəcəfquliyev. Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyası. Bakı, 2017.
11. Dərs vəsaiti. İnzibati məsuliyyət (sxemlərdə). Vaqif Abışov, Aleksandr İsmayılov, Rafiq Nəcəfquliyev. Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyası. Bakı, 2012.
12. Tədris kursu. İnzibati məsuliyyət. Rafiq Nəcəfquliyev. Bakı, 2018.
13. Dərslik. Российское административное право. V.M.Manoxin, Y.S.Aduşkin, Z.A.Baqışaev. Moskva, 2007.
14. Dərs vəsaiti. Административная ответственность. А. М. Staxov. Moskva, 2004.
15. Ганиев Ш.А. Совершенствование административной ответственности за правонарушения против нравственности. Автореферат докторской диссертации. Ташкент – 2016. С 90.
16. <http://www.preslib.az>.
17. <http://www.e-qanun.az>
18. <http://www.huquqiaktlar.gov.az>
19. <http://www.din.gov.az>

Giriş

Hüquq elmində yaranması baxımından aşkar sayılan və ətrafdakı şəxslərə aydın olan ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət bütün cəmiyyət üzvlərinə aid edildiyindən publik anlayışlar sırasına aid edilir. Adlarından görüldüyü kimi, bu anlayışların təsirində mövcud olan ictimai münasibətlərin hər birisi məzmun baxımından aktual və vacibdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının məzmunundan irəli gələrək şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyi dövlətin aidiyyəti orqanları tərəfindən mühafizə və müdafiə olunur. Burada qanunvericilik fəaliyyətinin həyata keçirilməsi və müvafiq sahələri tənzimləmək məqsədilə qanunların qəbul edilməsi, həmçinin onların həyata keçirilməsindən irəli gələrək müvafiq hakimiyyət orqanlarının yaradılması xüsusilə qeyd edilə bilər.

Dövlət idarəetməsində icra hakimiyyəti sistemindəki mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları statusu olan bəzi orqanlar, habelə DİN və onun sisteminə daxil olan ərazi və ixtisaslaşdırılmış polis orqanları fiziki və hüquqi şəxslərin hüquq, azadlıq və qanuni mənafələrini hüquqazidd qəsdlərdən qorumaqla, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə təsbit edilən ali dəyərləri mühafizə edirlər. Barəsində danışılacaq mövzu öz aktuallığı baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, 1 mart 2016-cı il tarixdən qüvvəyə minən İXM-in xüsusi hissəsinin quruluşu mühafizə olunan obyektlərin sosial mahiyyəti baxımından sistemləşdirilmişdir.

Mühazirənin birinci sualında ictimai qayda əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyətə dair nəzəri və normativ müddəalar təhlil ediləcəkdir. İctimai təhlükəsizlik əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət qanunvericilik baxımından mühazirənin ikinci sualında şərh olunacaqdır. Mühazirənin üçüncü sualında isə ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyətə dair məlumatlar təhlil ediləcəkdir.

Qeyd edilən suallar üzrə verilən məlumatlar “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda nəzərdə tutulan polisin fəaliyyət istiqamətlərinin öyrənilməsinin tərkib hissəsidir. Odur ki, mühazirə dərində “İnzibati məsuliyyət” fənninin predmeti baxımdan veriləcək məlumatlar və ixtisas fənnlərindən olan “Cinayət hüququ” fənni vasitəsilə bu mövzuya dair əldə edəcəyiniz əlavə biliklər gələcək peşə fəaliyyətiniz baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Sual 1. İctimai qayda əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibatiməsuliyyət

Hər bir inkişaf edən dövlətlərin cəmiyyətində hüquqla əsas mühafizə olunan obyektlər sırasında (ictimai münasibət olaraq) ictimai qayda xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Sosial-hüquqi kateqoriya kimi ictimai qayda aidliyi münasibətlərin özünəməxsus dairəsini əhatə edir. Belə ki, ictimai qayda istisnasız olaraq cəmiyyət üzvlərinin hamısını əhatə edir (hər biri fərdin doğulduğu andan ölənədək).

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 12-ci maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən, insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir. Söylənilən ali məqsədin təmin edilməsi üçün həyata keçirilən sosial, siyasi və hüquqi tədbirlər xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Həmin tədbirlər sırasında cəmiyyətdə hər bir şəxsin qorunmasına şəraitin yaradılması ilkin tələblərdəndir. Məhz bu baxımdan ölkəmizdə ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi fərdin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyinə zəmanət verir.

Öz növbəsində qeyd edilməlidir ki, “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsinə əsasən, polisin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri olan “ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi” ölkə ərazisində ictimai sabitliyin təmin edilməsinə yönəlmişdir. Polisin bu fəaliyyət istiqaməti vasitəsilə dövlət ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalara xəbərdar edilməsi və onların qarşısının alınmasına nail ola bilər. Bu isə öz növbəsində cəmiyyətdə təhlükəsizliyə xidmət edən ictimai qaydadır.

İctimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalara qabaqlanmasının daha da gücləndirilməsi, ölkədə ictimai-siyasi vəziyyətin sabit saxlanılması, insan və vətəndaşların istirahəti və əməyi üçün normal şəraitin yaradılması “Polis haqqında” Qanuna əsasən polis əməkdaşlarının vəzifələri kimi müəyyən edilmişdir.

Ölkəmizdə ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalara statistik göstəricilərə görə (yol hərəkəti qaydaları əleyhinə törədilən inzibati xətalara istisna olmaqla) digər xətalardan daha çox törədilir.

İctimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalara Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalara Məcəlləsinin 38-ci fəslində (İXM, maddə 510 - 525) göstərilmişdir.

Əcnəbi hüquq ədəbiyyatlarında qeyd edilir ki, ictimai qayda - sosial-hüquqi kateqoriya kimi, sosial normalara (hüquq normalarına, əxlaq qaydalarına, ümumqəbul olunmuş birgəyaşayış qaydalarına və s.) riayət edilməsi nəticəsində təsis edilən və toxunulmazlığına dövlət və cəmiyyətin bütün siyasi sistemi tərəfindən təminat verilən ictimai münasibətlər sistemidir.

Hüquq ədəbiyyatlarında ictimai qaydaya həm geniş, həm də məhdud mənada baxılır. İctimai qayda geniş mənada cəmiyyətdə yaranan bütün iqtisadi və ictimai münasibətlər sistemini əhatə edir.

Qanunvericilikdə və hüquq ədəbiyyatlarında geniş mənada ictimai qayda (sosial kateqoriya kimi)məhdud mənada (xüsusi mənada) istifadə edilən ictimai qaydadan fərqləndirilir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, ictimai qayda məhdud mənada hüquq normaları və digər sosial normalarla tənzimlənən ictimai münasibətlərin bütün sistemini əhatə etmir. İctimai qayda yalnız ictimai həyatın müəyyən sahəsində yaranan münasibətlərin müəyyən hissəsini əhatə edir.

İctimai qayda anlayışının (məhdud mənada) dərk edilməsi zərurəti aşağıdakı amillərlə şərtləndirilir:

- bu və ya digər sosial sahədə yaranan ictimai münasibətlərin çox tərəfliliyi;
- müxtəlif növlü ictimai münasibətləri tənzimləyən xüsusi hüquqi normaların mövcudluğu;
- hüquqi kateqoriya kimi ictimai qaydaya qəsd edən hüquqpozmalara görə qanunvericilik tərəfindən məsuliyyətin müəyyən edilməsi;
- ictimai qaydanın qorunması üzrə xüsusi funksiyalar və onları həyata keçirən orqanların mövcudluğu və s.

İctimai qaydanın məhdud mənada, yəni xüsusi (hüquqi) mənada anlayışı haqqında qanunvericilikdə və xüsusi hüquq ədəbiyyatlarında vahid fikir yoxdur. Lakin adı çəkilən anlayışın polis və digər aidiyyəti hüquq-mühafizə subyektlərinin gündəlik hüquq tətbiq etmə fəaliyyətində vacibliyi nəzərə alınmaqla, normativ hüquqi məzmunu malik modelinin müəyyən edilməsini məqsədəuyğun hesab edirik. Təəssüflə qeyd olunmalıdır ki, qanunverici tərəfindən buna dair heç bir hüquq müəyyən etmə fəaliyyəti həyata keçirilməyib. Başqa sözlə desək, nə 01 mart 2016-cı il tarixdən ölkəmizin ərazisində qüvvəyə minən İXM-in 38-ci fəslinə (*İctimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mədəniyyət əleyhinə olan inzibati xətalar*) daxil olan aidiyyəti inzibati xəta tərkibinə dair müddədə, nə də “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 4-cü maddəsi ilə (*Polisin fəaliyyət prinsipləri və istiqamətləri*) müəyyən edilən istiqamətlər daxilində ictimai qaydaya anlayış verilməyib.

Qeyd edilən hüquq müəyyən etmənin qanunverici tərəfindən həyata keçirilməməsi ilə polis gündəlik fəaliyyətində aidiyyəti hüquq tətbiq etmə zamanı yaranan çətinliyi aradan qaldırmaq üçün ictimai qaydanın məhkəmə təcrübəsində verilən anlayışından istifadə edilməsini məqsədmüvafiq hesab edirik. Həmin anlayış “Xuliqanlıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 23 mart 2004-cü il tarixli 1 №-li Qərarında müəyyən edilib. *Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun adı çəkilən qərarına əsasən, ictimai qayda dedikdə, cəmiyyətdə insanlar arasında təşəkkül tapmış, adət və ənənələrlə, əxlaq normaları ilə, habelə qüvvədə olan qanunvericiliklə müəyyən edilən qarşılıqlı davranış və birgə yaşayış qaydalarının sistemi başa düşülür.*

İctimai qaydanın məhdud mənada belə anlayışı bir çox hüquq ədəbiyyatlarında və normativ hüquqi aktlarda ümumiləşdirilərək işlədilir.

İctimai qayda cəmiyyətin digər sahəsi olan ictimai təhlükəsizliklə sıx bağlıdır. İctimai təhlükəsizlik sahəsinə insanların həyatı və sağlamlığı, onların əmlakı üçün yaranan və ya yarana biləcək təhlükənin qarşısının alınması və ya onların aradan qaldırılması ilə bağlı olan ictimai münasibətlər aiddir.

İctimai təhlükəsizlik dedikdə, vətəndaşların və vəzifəli şəxslərin fəaliyyəti nəticəsində baş verə bilən və ətrafdakılar üçün yüksək təhlükəli olan hadisə və vəziyyətlərdən digər insanların həyat və sağlamlığının mühafizə edilməsi, binaların və qurğuların dağıdılmasının və ya zədələnməsinin qarşısının alınması məqsədi ilə dövlət tərəfindən müəyyən edilmiş xüsusi təşkilati-texniki qaydalara ciddi riayət edilməsinə əsaslanan münasibətlər sistemi başa düşülür.

İctimai təhlükəsizlik anlayışının daha asan başa düşülməsi məqsədilə onu (qısa olaraq) bu redaksiyada səsləndirmək olar: “İctimai təhlükəsizlik” dedikdə, ictimai qaydanın qorunması vəziyyəti başa düşülür.

İctimai mədəniyyət anlayışının öyrənilməsi aidiyyəti hüquqpozma tərkiblərinin təhlili zamanı mütləqdir. Bu baxımdan onun da məzmununun açıqlanması məqsədəuyğun sayılır.

Hüquq ədəbiyyatlarında mənəviyyat dedikdə, cəmiyyətdə yaranmış baxışlar, adətlər, şərəf, ləyaqət, vətəndaşlıq vəzifələri haqqında normalar sistemi və davranış qaydaları başa düşülür. Mənəviyyat ərəb sözü olub, insanın mənəvi keyfiyyət normaları deməkdir. Mənəviyyat həm də yüksək əxlaq deməkdir.

Statistik göstəricilərin təhlili deməyə əsas verir ki, ölkəmizin ərəzində ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyat əleyhinə törədilən inzibati xətlər içərisində “Xırda xuliqanlıq” daha çoxluq təşkil edir. Məhz bu kimi vacib məqamı nəzərə almaqla, “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 510-cu maddəsi ilə inzibati xəta tərkibi kimi təsbit olunan “Xırda xuliqanlıq” maddəsinin təhlilini aparaq:

“İXM, maddə 510. Xırda xuliqanlıq

Xırda xuliqanlıq, yəni ictimai qaydanı pozan, lakin fiziki şəxslər üzərində zor tətbiq olunması ilə və ya belə zorun tətbiq edilməsi hədəsi ilə, yaxud özgənin əmlakının məhv edilməsi və ya zədələnməsi ilə müşayiət edilməyən hərəkətlərə görə -

əlli manatdan yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir, işin hallarına görə, pozuntunu törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, bu tədbirlərin tətbiqi kifayət sayılmadıqda, on beş günədək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur”.

Xırda xuliqanlıq ictimai qaydaya qəsd edən inzibati xətdir. O, təqsirli şəxsin mədəniyyət və dünyagörüşü səviyyəsinin aşağı olmasını, onun təkəbbürlüyünü, özündən razı olmasını, onu əhatə edən insanların maraqlarına laqeydliyini və əxlaq qaydalarına məhəl qoymamağın sübut edir.

Şərh edilən inzibati xətanın obyektı - ictimai qaydadır. Qeyd etməliyik ki, bu inzibati xətanın bilavasitə obyektı isə vətəndaşların ictimai yerlərdə olması ilə əlaqədar yaranan ictimai münasibətlərdir. Hüquq ədəbiyyatlarının məzmunları ilə tanış olarkən ən çox rast gəlinən fikirlər bunlardır ki, xırda xuliqanlıqın törədilməsi zamanı (hər bir halda) ictimai qaydaya, vətəndaşların şərəf və ləyaqətinə, onların normal iş şəraitinə, istirahətinə, hüquq və qanuni maraqlarına ziyan vurulur.

Obyektiv cəhətdən xırda xuliqanlıq aktiv hərəkətlərlə (ictimai qaydanı pozan hərəkətlər) xarakterizə edilir. törədilir. Qanunvericilik quruluşuna görə bu maddədə göstərilən inzibati xəta formal tərkibli dir.

Qanunvericinin iradəsinə görə “Xırda xuliqanlıq”da ictimai qaydanı pozan hərəkətlər ilə yanaşı aşağıdasadalanaların heç biri (müstəqil və ya cəmdə olmamalıdır):

- fiziki şəxslər üzərində zor tətbiq olunması;
- zorun tətbiq olunması hədəsi;
- özgənin əmlakının məhv edilməsi;
- özgənin əmlakının zədələnməsi ilə müşayiət edilməməlidir.

İctimai qayda kobud surətdə pozulduqda və göstərilən hallardan biri (yaxud bir neçəsi) olduqda araşdırılan əməl qüvvədə olan Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan “Xuliqanlıq” maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə səbəb olur.

Nəzərə almaq lazımdır ki, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təhlil edilən maddəsi daxilində “xırda xuliqanlıq” hərəkətlərinin davranış olaraq dairəsi (siyahısı) qanunverici tərəfindən müəyyən edilməyib.

Fikrimizcə, burada aşağıdakı müxtəlif hərəkətlər ola bilər:

- əhalinin dincliyinin nümayişkarənə şəkildə pozulması;
- ictimai yerlərdə ünvansız söyüşlərin söyülməsi;
- vətəndaşlara təhqiramiz yanaşma (eyni cinsdən olan və ya digər cins nümayəndələrinə sataşma);

- ictimai mənəviyyəti təhqir edən sərxoş vəziyyətdə ictimai yerlərdə olma və başqalarını narahat etmə;
- divarlar üzərində nalayiq sözlərin yazılması;
- mənəviyyətə zidd görüntülərin ictimai yerlərdə yerləşdirilməsi (çəkilməsi, yapışdırılması və s.)

“Xırda xuliqanlıq” ictimai həyatın istənilən sahəsində törədilə bilər. Buraya mənzillər (yaşayış sahələrinin girişi, evlərin qapı ağızları, mansartlar), küçələr, meydanlar, parklar, aeroportlar, dəmir yolu və avtovağzallar aid oluna bilər.

Müasir dövrümüzdə insanların daha çox informasiya əldə etmək, ötürmək və şərh etmək imkanları mümkün olan internet məkanı (virtual məkan), habelə bu imkanlar çərçivəsində qurulan sosial şəbəkələrdə də bir çox hüquqpozmaların (o cümlədən də inzibati xətalərin) törədilməsi narahatçılıq yaradır. Təcrübədə bu hüquqpozmalar sırasında “Xırda xuliqanlıq” faktlarına da kifayət qədər rast gəlinir. Hesab edirik ki, qanunvericinin bu məsələyə dair mövqe bildirməsi (aidiyyəti normativ hüquqi aktlarda ümumi müddəalar sırasında anlayışın verilməsi, yaxud müvafiq normada qeyd hissə olaraq nəzərdə tutulması və s.) artıq sosial sifarişdir. Bu səbəbdən də qanunvericilikdə ehtiyac duyulan hüquq müəyyən etmə həyata keçirilənə qədər (*İXM-in 510-cu maddəsinin tövsifedici əlaməti kimi “Virtual xırda xuliqanlıq” tərkibi və s.*) məhkəmə təcrübəsində internet məkanı, habelə bu imkanlar çərçivəsində qurulan sosial şəbəkələrdə xırda xuliqanlıq törədildiyi təqdirdə, əməlin qüvvədə olan İXM-in 510-cu maddəsinin mövcud redaksiyası ilə tövsif edilməsi mümkünlüyünə pozitiv yanaşılmalıdır.

Yeri gəlmişkən, bir çox inkişaf edən dövlətlərdə qanunvericilikdə olan aidiyyəti hüquqpozmaların böyük əksəriyyətinə dair dəqiq tənziqləmə olmayan hissələrdə təcrübi çətinlikləri məhkəmələr müvafiq işlərə baxarkən öz yurişdiksiyalarında hüquq tətbiqetmə aktlarını (aralıq və ya yekun qərarlar formasında) qəbul etməklə, aradan qaldırırlar. Lakin bu qanunverici tərəfindən səlahiyyətləri daxilində qəbul etməli olduqları hüquqi tənziqləmə sahəsində ətalətsiz vəziyyətdə qalmaları üçün dolayı şəraitin yaranması kimi başa düşülməməlidir.

Hesab edirik ki, aidiyyəti məhkəmə instansiyalarında (əsasən apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələri nəzərdə tutulur) aparılan məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi zamanı bu kimi faktlar ayrıca qruplaşdırılmalı və Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 96-cı maddəsinə uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi tərəfindən qanunvericilik təşəbbüsü hüququ (qanun layihələrini və başqa məsələləri Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin müzakirəsinə təqdim etmək hüququ) şəkilində rəsmiləşdirilməlidir.

Adətən, xırda xuliqanlıq bilavasitə insanların yanında törədilir. Belə ki, yalnız belə şəraitdə təqsirli şəxs cəmiyyətə olan hörmətsizliyi daha aşkar (nümayişkarənə) nümayiş etdirir. Lakin əməlin xəta kimi qiymətləndirilməsi üçün nümayişlik (kütləvilik) və ya insanların iştirakı əsas tövsifedici əlamət kimi çıxış edə bilməz.

Subyektiv tərəfdən xırda xuliqanlıq qəsdlə, adətən düzünə qəsdlə xarakterizə olunur. Təqsirkar şəxs başa düşür ki, onun hərəkətləri hüquqaziddir. O, əvvəlcədən görür ki, bu hərəkətlərin törədilməsi zamanı ictimai qayda və vətəndaşların rahatlığı pozulacaq və bunu da arzu edir. Lakin şəxs inzibati xəta törədilməsini (konkret sadaladığımız hərəkətlərdən istənilən birini arzu etmirsə, lakin buna şüurlu surətdə yol verirsə, xırda xuliqanlıq dolayı qəsdlə törədilir. Bu kimi faktlar adətən bir qrup şəxs tərəfindən xırda xuliqanlıq törədildikdə mümkün olur.

Təhlilini apardığımız inzibati xəta tərkibi üçün subyekt - 16 yaşına çatmış, anlaqlı, fiziki şəxsdir.

Bu inzibati xətlərin baxılması rayon (şəhər) məhkəmələrinə və aidiyyəti üzrə İXM-in 513-cü maddəsi ilə təsbit edilən inzibati xətlər haqqında işlərə “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 fevral 2016-cı il tarixli Fərmanının 5.1-ci bəndinə əsasən Daxili İşlər Nazirliyi və aidiyyəti üzrə İXM-in 43-cü maddəsinə əsasən rayon (şəhər) məhkəmələri baxır.

Nəzərə almaq lazımdır ki, İXM-in 43.1-ci maddəsində göstərilən inzibati xətlər haqqında işlərə baxmaq hüququ müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti) tərəfindən həmçinin səlahiyyətli orqanlara (vəzifəli şəxslərə) aid edildikdə, icraatında inzibati xətlər haqqında iş olan səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) inzibati xətlənin xarakterini, inzibati xətlə törədənin şəxsiyyətini, onun təqsirinin dərəcəsinə, məsuliyyəti ağırlaşdıran halların və müsadirə olunmalı malların mövcudluğunu nəzərə alaraq, şəxs barəsində müvafiq maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulan xəbərdarlıq və ya cərimə inzibati tənbeh tədbirlərindən daha ağır tənbeh tədbirinin tətbiqi üçün əsasların olması qənaətinə gəldikdə, inzibati xətlə haqqında protokolu baxılmaq üçün məhkəməyə göndərir.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 38-ci fəslinə (*İctimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətlər*) aid olan inzibati xətlərdən biri də İXM-in 513-cü maddəsində nəzərdə tutulan “Toplantıların təşkili və keçirilməsi qaydasının pozulması”dır.

“İXM, maddə 513. Toplantıların təşkili və keçirilməsi qaydasının pozulması

513.1. Yığıncaqların, mitinqlərin, nümayişlərin, küçə yürüşlərinin və piketlərin təşkilinin və keçirilməsinin “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydasının toplantının təşkilatçısı tərəfindən pozulmasına görə -

fiziki şəxslər min beş yüz manatdan üç min manatadək məbləğdə cərimə edilir, yaxud işin hallarına görə, xətləni törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, iki yüz saatdan iki yüz qırx saatadək ictimai işlər və ya iki ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur, vəzifəli şəxslər üç min manatdan altı min manatadək məbləğdə, hüquqi şəxslər on beş min manatdan otuz min manatadək məbləğdə cərimə edilir.

513.2. “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada təşkil edilməyən yığıncaq, mitinq, nümayiş, küçə yürüşü və ya piketdə iştirak etməyə görə -

üç yüz manatdan altı yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir, yaxud işin hallarına görə, xətləni törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, yüz altmış saatdan iki yüz saatadək ictimai işlər və ya iki ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur.

Qeyd: *Bu Məcəllənin 513.1 və 513.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməllərdə cinayət tərkibinin əlamətləri olduqda, həmin əməllər Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələrinə əsasən cinayət məsuliyyətinə səbəb olur”.*

Təhlil ediləcək inzibati xətlə tərkibinin dispozişiyasının məzmunu deməyə əsas verir ki, toplantıların təşkili və keçirilməsi qaydasının pozulması dedikdə, yığıncaqların, mitinqlərin, nümayişlərin, küçə yürüşlərinin və piketlərin təşkilinin və keçirilməsinin “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydasının toplantının təşkilatçısı tərəfindən pozulması başa düşülür.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 49-cu maddəsinə əsasən insan və vətəndaşların konstitusiya hüquq və azadlıqlarından biri də “sərbəst toplaşmaq azadlığı”dır. Adı çəkilən maddənin 2-ci bəndinə əsasən “hər kəsin başqaları ilə birlikdə müvafiq

dövlət orqanlarını qabaqcadan xəbərdar etməklə dinc, silahsız yığışmaq, yığıncaqlar, mitinqlər, nümayişlər, küçə yürüşləri keçirmək, piketlər düzəltmək hüququ vardır”. Qeyd etməliyik ki, dövlət müstəqilliyimizin bərpasından müasir dövrümüzə qədər cəmiyyətimiz dünyanın demokratik dəyərlərinə inteqrasiya olunur. Bütün bunların gerçəkləşməsi ölkəmizin ərazisində insan və vətəndaşların konstitusiyaya azadlıqlarının kortəbii qaydada deyil, sivil formada həyata keçirilməsini şərtləndirir. Məhz bu baxımdan aidiyyəti sahəvi qanunlar qəbul edilir. Bu hüquq və azadlıqların sivil qaydada və demokratik prinsiplər əsasında həyata keçirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən 13 noyabr 1998-ci il tarixində “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir. Məhz adı çəkilən qanun vasitəsilə ölkəmizdə toplantıların təşkili və keçirilməsinin təşkilati-hüquqi mexanizmi müəyyən edilmişdir.

Qanunvericinin iradəsinə görə hər kəsin başqaları ilə birlikdə sərbəst toplaşmaq azadlığı Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələr ilə təmin edilir. Ölkəmizin ərazisində həmin azadlığın həyata keçirilməsi və məhdudlaşdırılması “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Qanunla müəyyən edilir. Dövlət sərbəst toplaşmaq azadlığının həyata keçirilməsini təmin edir və həmin qanuna uyğun təşkil edilən toplantıların dinc və silahsız keçməsi üçün müvafiq tədbirlər görür.

Dövlətçilik təcrübəsində adı çəkilən azadlığın təmin edilməsi zamanı baş verən arzuolunmaz kifayət qədər faktlara rast gəlinir. Bunların arasında dövlət müstəqilliyimizin düşməni olan qüvvələrin maliyyələşdirdiyi qrupların pozuculuq əməlləri daha narahatçılıq yaradır. Bu baxımdan təhlil edilən sahə üzrə ölkəmizdə atılacaq addımlar sırasında aidiyyəti normativ hüquqi tənzimləmənin təkmilləşdirilməsi xüsusi əhəmiyyətə malikdir. 2016-cı il sentyabrın 26-da keçirilmiş ümumxalq səsverməsində (referendumda) Konstitusiyamıza qəbul edilmiş əlavə və dəyişikliklərdən biri də “Sərbəst toplaşmaq azadlığı” maddəsinin redaksiyasıdır. Həmin maddənin II hissəsinin yeni redaksiyasının məzmunu deməyə əsas verir ki, hər kəsin başqaları ilə birlikdə müvafiq dövlət orqanlarını qabaqcadan xəbərdar etməklə, dinc, silahsız yığışmaq, yığıncaqlar, mitinqlər, nümayişlər, küçə yürüşləri keçirmək, piketlər düzəltmək hüququ *ictimai qaydanı və ya ictimai əxlaqı pozmaq şərtilə* vardır.

Göstərilən maddənin məzmununda redaksiya dəyişikliyi məhz təhlil edilən inzibati xəta tərkibi ilə mühafizə olunan ictimai münasibətlərin həm də konstitusiyaya hüququ səviyyəsində mühafizəsinin təşkil edilməsidir. Təbii ki, bu həmin azadlığın təmin edilməsi və ya hüququn həyata keçirilməsinə dövlət səviyyəsində önəm verilməsidir. Fikir-ləri bir az da genişləndirsək aydın olur ki, başqaları ilə birlikdə sərbəst toplaşmaq azadlığını həyata keçirən şəxslər, digər insanların rahatlıqlarına mane törətməməlidir. Bu kimi hüquqi mövqe konstitusiyanın təhlil edilən maddəsinin yeni redaksiyasında nəzərdə tutulan “ictimai qaydanı və ya ictimai əxlaqı pozmaq” şərtidir.

İXM-in 513-cü maddəsi ilə təsbit edilən inzibati xətanın (Toplantıların təşkili və keçirilməsi qaydasının pozulması) bilavasitə obyekt - ictimai təhlükəsizlik, əlavə obyekt isə ictimai qaydadır.

İnzibati xətanın obyektiv tərəfi qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada yığıncaqların, mitinqlərin, nümayişlərin, küçə yürüşlərinin və piketlərin təşkili və keçirilməsi qaydasının pozulmasıdır.

Hüquq ədəbiyyatlarının məzmununa əsasən demək mümkündür ki, toplantı dedikdə, bir neçə şəxsin xüsusi məqsədlə ictimai yerdə müvəqqəti toplaşması başa düşülür. Toplantılar aşağıdakı formalarda keçirilə bilər:

- yığıncaq şəxslərin hər hansı məsələni birlikdə müzakirə etmək və həmin məsələyə dair qərar qəbul etmək məqsədilə toplaşmasıdır;
- mitinq toplanmış şəxslərin ümumi fikirlərini ifadə etmək və (və ya) ümumi çağırışlar etmək, tələblər irəli sürmək üçün keçirilən kütləvi tədbirdir;
- nümayiş bir qrup şəxsin ictimai və dövlət həyatı ilə bağlı məsələlərə dair fikirlərinin ifadəsidir;
- küçə yürüşü müəyyən marşrutla hərəkət edən bir qrup şəxsin ictimai və dövlət həyatı ilə bağlı məsələlərə dair fikirlərinin ifadəsidir;
- piket ictimai və dövlət həyatı ilə bağlı məsələlərə dair fikirlərini ifadə edən şəxslərin nümayişdə iştirak edənlərdən daha kiçik bir qrupunun müəyyən yerdə toplaşmasıdır.

Qüvvədə olan “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” qanunun məzmununa görə toplantıların hər hansı birini təşkil edən şəxs və ya şəxslər bu barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanını qabaqcadan yazılı surətdə xəbərdar etməlidir. Xəbərdarlıq nəzərdə tutulmuş toplantı ilə bağlı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən zəruri tədbirlərin görülməsi məqsədi ilə onun yeri və vaxtının, küçə yürüşünün isə marşrutunun razılaşdırılması üçün toplantının keçiriləcəyi gündən, bir qayda olaraq, azı 5 iş günü əvvəl təqdim edilməlidir. Xəbərdarlığın nəzərdə tutulmuş toplantının keçiriləcəyi gündən 5 iş günündən az müddətdə təqdim edilməsi təşkilatçılar tərəfindən əsaslandırılmalıdır.

Qanunvericinin mövqeyinə görə, tədbir üçün müraciət edən tərəf yazılı xəbərdarlıqda aşağıdakıları göstərməlidir:

- keçirilməsi nəzərdə tutulmuş toplantının forması;
- ümumiməqsədi;
- toplantının keçirilmə yer və vaxtı;
- iştirakçıların təxmin sayı;
- küçə yürüşü keçirilirsə, onun təklif edilən marşrutu (yürüşün başlanma yeri, məsafə və bitəcəyi yer);
- toplantı təşkilatçıları barədə məlumat (fiziki şəxsin adı, soyadı, atasının adı, və ünvanı; hüquqi şəxsin adı və hüquqi ünvanı);
- yazılı xəbərdarlığın təqdim edildiyi tarix;
- əlaqə telefonları və ya onları əlaqə ünvanı.

Barəsində danışılan tədbirlərin iştirakçıları yalnız könüllü şəxslər olmalıdır. İstənilən vəzifəli şəxs tərəfindən bu tədbirlərin keçirilməsinə başqa şəxsin məcburi surətdə gətirilməsi Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 309-cu maddəsi ilə təvsiif olunmalıdır.

İnzibati xətanın subyekti - 16 yaşına çatmış, anlaqlı şəxslər (kütləvi tədbirdə iştirak edən) və ya 18 yaşı olan tədbirin təşkilatçıları, habelə vəzifəli şəxslər və ya hüquqi şəxslər ola bilər. Subyekt məsələsini daha dəqiq müəyyən etmək üçün təhlil edilən maddənin sanksiyasına diqqət yetirməyi tövsiyə edirik. Burada qanunvericinin mövqeyinə əsasən fiziki şəxslər min beş yüz manatdan üç min manatadək məbləğdə cərimə edilir, yaxud işin hallarına görə, xətanı törədənin şəxsiyyəti nəzərə alınmaqla, iki yüz saatdan iki yüz qırx saatadək ictimai işlər və ya iki ayadək müddətə inzibati həbs tətbiq olunur, vəzifəli şəxslər üç min manatdan altı min manatadək məbləğdə, hüquqi şəxslər on beş min manatdan otuz min manatadək məbləğdə cərimə edilir.

Subyektiv tərəfdən bu inzibati xəta qəsd forması ilə xarakterizə olunur.

Bu inzibati xətaların baxılması rayon (şəhər) məhkəmələrinə və aidiyyəti üzrə İXM-in 513-cü maddəsi ilə təsbit edilən inzibati xətalar haqqında işlərə “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalar Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Res-

publikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 fevral 2016-cı il tarixli Fərmanının 5.1-ci bəndinə əsasən Daxili İşlər Nazirliyi və aidiyyəti üzrə İXM-in 43-cü maddəsinə əsasən rayon (şəhər) məhkəmələri baxır. Nəzərə almaq lazımdır ki, İXM-in 43.1-ci maddəsində göstərilən inzibati xətlər haqqında işlərə baxmaq hüququ müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti) tərəfindən həmçinin səlahiyyətli orqanlara (vəzifəli şəxslərə) aid edildikdə, icraatında inzibati xətlər haqqında iş olan səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) inzibati xətinin xarakterini, inzibati xəta törədənin şəxsiyyətini, onun təqsirinin dərəcəsini, məsuliyyəti ağırlaşdıran halların və müsadirə olunmalı malların mövcudluğunu nəzərə alaraq, şəxs barəsində müvafiq maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulan xəbərdarlıq və ya cərimə inzibati tənbeh tədbirlərindən daha ağır tənbeh tədbirinin tətbiqi üçün əsasların olması qənaətinə gəldikdə, inzibati xəta haqqında protokolu baxılmaq üçün məhkəməyə göndərir.

Mühazirənin bu sualının yekunu üzrə qeyd edə bilərik ki, Azərbaycan Respublikasının “Polis haqqında” Qanununa əsasən polis əməkdaşlarının vəzifələri sırasına aid edilən ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətlərin vaxtında və operativ şəkildə xəbərdar edilməsi, qarşısının alınması və təqsirkar şəxslərin aidiyyəti məsuliyyətə cəlb edilməsi, habelə ölkədə ictimai-siyasi vəziyyətin sabit saxlanılması, insan və vətəndaşların istirahəti və əməyi üçün normal şəraitin yaradılması xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Adları çəkilən hər üç sosial – hüquqi kateqoriya cəmiyyətin hər bir üzvünə aid edildiyi üçün publik xarakterə malikdir.

Sual 2. İctimai təhlükəsizlik əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət

Sosial-hüquqi kateqoriya olan ictimai təhlükəsizlik hüquqi təbiəti baxımdan məzmunca geniş və əhatə dairəsi baxımdan bütün cəmiyyəti əhatə edir. Bütün dövlətlərdə olduğu kimi, Azərbaycan Respublikasında da adı çəkilən sosial – hüquqi kateqoriya dövlətin müəyyən normativ hüquqi tənzimlənməsi vasitəsilə mühafizə edilir. Həmin normativ hüquqi tənzimlənmənin böyük bir hissəsi inzibati-hüquqi tənzimlənmənin payına düşür. Daha dəqiq desək, ictimai təhlükəsizlik sahəsində mühafizə olunan ictimai münasibətlərin bir hissəsi qüvvədə olan İXM-in 513-521-ci maddələrinin payına düşür. Həmin mühafizə olunan ictimai münasibətlərə edilən qəsdlər qanunverici tərəfindən aşağıdakı inzibati xətalara kimi müəyyən edilmişdir:

- ✚ Maddə 513. Toplantıların təşkili və keçirilməsi qaydasının pozulması;
- ✚ Maddə 514. Kütləvi idman tədbirlərinin və idman yarışlarının keçirilməsinə mane olma;
- ✚ Maddə 515. Dini qurumların yaradılması və fəaliyyət qaydasının pozulması;
- ✚ Maddə 516. Dini etiqad azadlığı haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- ✚ Qəbiristanlıqların idarə olunması qaydaları haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- ✚ Maddə 517. Fövqəladə vəziyyət rejiminin tələblərinin pozulması;
- ✚ Maddə 517-1. Dini ekstremizm əleyhinə aparılan xüsusi əməliyyat zonasının hüquqi rejiminin tələblərinin pozulması;
- ✚ Hərbi vəziyyət rejiminin tələblərinin pozulması;
- ✚ Maddə 518. Yanğın təhlükəsizliyi qaydalarının pozulması və ya yerinə yetirilməməsi;
- ✚ Maddə 519. Yanğın təhlükəsizliyi sahəsində məhsulun və xidmətlərin sertifikatlaşdırılması, tədaviyə buraxılması, saxlanması və onların işlədilməsi qaydalarının pozulması;
- ✚ Maddə 520. Yaşayış məntəqələrində və xüsusi olaraq ayrılmamış yerlərdə, yaxud müəyyən edilmiş qaydanı pozmaqla odlu silahdan atəş açma;
- ✚ Maddə 521. Məişət səs-küyünə qarşı mübarizə qaydalarının pozulması.

Ölkəmizin ərazisində ictimai təhlükəsizlik əleyhinə törədilən inzibati xətalara içərisində daha çox narahatçılıq yarada biləcək inzibati xətalardan biri də yaşayış məntəqələrində və xüsusi olaraq ayrılmamış yerlərdə, yaxud müəyyən edilmiş qaydaları pozmaqla odlu silahdan atəş açmadır. Bu inzibati xətaya görə 01 mart 2016-cı il tarixdən ölkəmizin ərazisində qüvvəyə minən Azərbaycan Respublikasının yeni İnzibati Xətalara Məcəlləsinin 520-ci maddəsi ilə inzibati məsuliyyət müəyyən edilmişdir. Həmin inzibati xətanın daha yaxşı mənimsənilməsi üçün onun hüquqi məzmununun təhlil edilməsi vacibdir. Bu səbəbdən də aidiyyəti inzibati xəta tərkinə diqqət yetirək:

“İXM maddə 520. Yaşayış məntəqələrində və xüsusi olaraq ayrılmamış yerlərdə, yaxud müəyyən edilmiş qaydanı pozmaqla odlu silahdan atəş açma

Yaşayış məntəqələrində və xüsusi olaraq ayrılmamış yerlərdə və ya xüsusi olaraq ayrılmamış yerlərdə müəyyən edilmiş qaydanı pozmaqla odlu silahdan atəş açmağa görə silah və döyüş sursatı müsadirə edilməklə və ya edilməməklə əlli manatdan yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir”.

Qanunverici bu maddə ilə ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi məqsədilə odlu silahdan istifadə qaydalarının pozulmasına görə inzibati məsuliyyət müəyyən edir. Bu maddənin dispozisiyası blanket xarakteri daşıyır. Yeri gəlmişkən qeyd edilməsi vacibdir ki, ölkəmizdə xidməti və mülki silahın dövriyyəsi qanunla tənzimlənilir. Odur ki, xidməti və mülki silahın dövriyyəsi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikasında müvafiq xüsusi icazəsi olmayan şəxslər tərəfindən həmin silahın əldə edilməsi, gəzdirilməsi və ondan istifadə edilməsi, ictimai yerlərdə örtüksüz silahın gəzdirilməsi, habelə mitinqlərin, küçə yürüşlərinin, nümayişlərin, piketlərin və digər kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı vətəndaşların silah gəzdirməsi qadağandır.

Təhlil edilən inzibati xəta nümunəsində hüquqpozmanın xarakterini müəyyən etmək üçün müxtəlif şəraitlərdə (dövlət və ya qeyr-dövlət müəssisələri, idarələri, təşkilatlarının mühafizəsi zamanı, təhsil və tədris müəssisələrində, müəyyən istehsalat yerlərində, attraksionlarda, kino və sənədli filmlərin (serialların) çəkilişlərində və s. yerlərdə silahdan istifadə qaydalarını nizamlayan normativ hüquqi aktlara müraciət etmək lazımdır.

Bu inzibati xətanın tərkibi obyektiv tərəfdən aşağıdakı hərəkətlərdə ifadə olunur:

- a) yaşayış məntəqələrində odlu silahdan atəş açma;
- b) xüsusi olaraq ayrılmamış yerlərdə odlu silahdan atəş açma;
- c) xüsusi olaraq ayrılmış yerlərdə müəyyən edilmiş qaydanı pozmaqla odlu silahdan atəş açma.

Təhlil edilən inzibati xəta tərkibinin tam başa düşülən olması baxımından ölkəmizdə odlu silahların dövriyyəsinin hüquqi tənzimlənməsi mexanizmi ilə tanış olmaq zəruridir. Bu hüquqi tənzimlənmə mexanizmi daxilində “Xidməti və mülki silah haqqında” Azərbaycan Respublikasının 30 dekabr 1997-ci il tarixli Qanununa (Azərbaycan Respublikasında xidməti və mülki silahın və onun sursatının dövriyyəsi, habelə onun müstəsna hallarda tətbiqi ilə bağlı yaranan hüquqi münasibətlər tənzimlənilir) istinad edilməlidir.

“Xidməti və mülki silah haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2-ci maddəsinə görə silah dedikdə, canlı qüvvənin və digər obyektlərin, o cümlədən texnikanın və tikililərin məhv edilməsi üçün nəzərdə tutulmuş, yaxud işarə vermə üçün nəzərdə tutulmuş, lakin canlı qüvvənin və digər obyektlərin məhv edilməsi üçün istifadə oluna bilən qurğu və vasitə başa düşülür.

Təhlil edilən inzibati xəta tərkibinin dispozisiyasında odlu silah anlayışı istifadə edildiyindən, onun da anlayışına diqqət yetirilməsi vacibdir. Qanunvericinin mövqeyinə görə odlu silah dedikdə, barıtın və ya digər alışı maddələrin yanmasından yaranan enerji hesabına mərmisi istiqamətlənmiş hərəkət edərək müəyyən məsafədən hədəfi mexaniki zədələmək və ya sıradan çıxarmaq təyinatına malik olan silah başa düşülür.

Odlu silahlara tüfəng (yivsiz lüləli ov tüfəngindən başqa), karabin, tapança və revolver, avtomat və pulemyot, minaatan, top, qumbaraatan və kalibrindən asılı olaraq digər silahlara aid edilir. Odlu silahın funksional təyinatını müəyyən edən əsas hissələri - lülə, zərbə, buraxılış, bağlayan mexanizmlər və silahın digər hissələri kompleksdə atəş açmağa imkan verdikdə odlu silah kimi qəbul edilməlidir. Odlu silah həm sənaye (zavod), həm də kустar üsulla (məişət şəraitində) istehsal edilə bilər.

Təhlil edilən maddənin dispozisiyasında nəzərdə tutulan atəş açmaq üçün xüsusi ayrılmış yerlər dedikdə, atəş tirləri, atəş sahələri, ətrafdakıların təhlükəsizliyini təmin edən şərtlərə əməl etməklə ayrıca icazə ilə açılan dövlət və qeyri-dövlət (bələdiyyə və ya özəl mülkiyyət nümunəsində) atıcılıq stendləri, ov yerləri başa düşülür.

Müəyyən edilmiş qaydanı pozmaqla odlu silahdan atəş açma dedikdə, hər hansı bir konkret yerdə təhlükəsizlik tələblərinə riayət etməməklə odlu silahdan atəş açma başa düşülür. Bunlara aid edilə bilər:

- ✓ təlim rəhbərinin əmri olmadan və ya “Azad” komandasından sonra atəş açma;
- ✓ hədəflər olan sahədə adamlar, maşınlar və heyvanlar olduqda atəş açma;
- ✓ nasaz silahdan və ya təhlükəli istiqamətlərdə atəş açma;
- ✓ silahın başqa şəxslərə verilməsi və s.

Nəzərə almaq lazımdır ki, pnevmatik silahlar, siqnal verən, idman-tikinti silahları, qaz tapançaları, siqnal raketlərini atan tapançalar, partlayan raketlər və digər imitasiya-pirotexnik və işıqlandırıcı vasitələr olaraq odlu silahlara aid edilmir.

Bu inzibati xətanın subyekti - 16 yaşına satmış, anlaqlı, fiziki şəxsdir. O, xidməti vəzifələrini yerinə yetirməklə əlaqədar verilən odlu silah və ya idarələrin, təşkilatların müvəqqəti istifadəsinə verilən, habelə müəyyən olunmuş qaydaları pozmaqla, bu silahdan istifadə edən və onlara sahib olan şəxslər ola bilər.

Təcrübi baxımdan qeyd edilməsi zəruridir ki, 16 yaşdan 18 yaşa qədər olan şəxslər odlu silahdan istifadə qaydalarını pozduqlarına görə ümumi əsaslarla inzibati məsuliyyətə cəlb olunurlar.

“İXM-in 520-ci maddəsi ilə inzibati məsuliyyət müəyyən edilən inzibatixətanın subyektiv tərəfi qəsd və ya ehtiyatsızlıqla xarakterizə olunur. Təhlil edilən inzibati xəta subyektiv cəhətdən qəsdlə xarakterizə edildikdə, təqsirkarın bilərəkdən odlu silahdan istifadə qaydalarını pozması və bunları arzu etməsi zəruridir. Əməlin tövsif edilməsi üçün motiv və məqsəd əhəmiyyət kəsb etmir.

Qanunvericilik quruluşu baxımdan bu inzibati xətanın tərkibi hüquqazidd əməlin törədilməsi nəticəsində zərərli nəticələrin yaranmasını nəzərdə tutmur (formal tərkiblidir). Odur ki, qeyd edilən hüquqazidd əməlin törədilməsindən yaranan xəsarət, mülkiyyətə zərər vurma və s. neqativ nəticələrcinayət məsuliyyətinə səbəb olacaqdır.

Bu inzibati xəta haqqında protokol polis əməkdaşı tərəfindən tərtib olunur. İşin baxılmasına qədər odlu silah və döyüş sursatının sayı və növü haqqında protokolda qeydlər edilir. Təqsirkar könüllü olaraq odlu silahı və sursatı təhvil verməkdən imtina etdikdə, polis əməkdaşı şəxsi axtarış, fiziki şəxsə olan əşyaları yoxlama, əşyaları və sənədləri götürmə (inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatı təmin etmə tədbirləri qismində) kimi müxtəlif tədbirlər həyata keçirə bilər.

İXM-in 520-ci maddəsi ilə təsbit edilən inzibati xətalər haqqında işlərə “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 fevral 2016-cı il tarixli Fərmanının 5.1-ci bəndinə əsasən Daxili İşlər Nazirliyi və aidiyyəti üzrə İXM-in 43-cü maddəsinə əsasən rayon (şəhər) məhkəmələri baxır. Nəzərə almaq lazımdır ki, İXM-in 43.1-

ci maddəsində göstərilən inzibati xətlər haqqında işlərə baxmaq hüququ müvafiq icra hakimiyyəti orqanı (Azərbaycan Respublikasının Prezidenti) tərəfindən həmçinin səlahiyyətli orqanlara (vəzifəli şəxslərə) aid edildikdə, icraatında inzibati xətlər haqqında iş olan səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) inzibati xətin xarakterini, inzibati xəta törədənin şəxsiyyətini, onun təqsirinin dərəcəsini, məsuliyyəti ağırlaşdıran halların və müsadirə olunmalı malların mövcudluğunu nəzərə alaraq, şəxs barəsində müvafiq maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulan xəbərdarlıq və ya cərimə inzibati tənbeh tədbirlərindən daha ağır tənbeh tədbirinin tətbiqi üçün əsasların olması qənaətinə gəldikdə, inzibati xəta haqqında protokolu baxılmaq üçün məhkəməyə göndərir.

Mühazirənin bu sualının təhlili nəticəsində yekun olaraq qeyd edə bilərik ki, Azərbaycan Respublikasında ictimai təhlükəsizlik kimi sosial-hüquqi kateqoriya dövlətin müəyyən normativ hüquqi tənzimlənməsi vasitəsilə mühafizə edilir. Təhlil edilən normativ hüquqi tənzimləmədə ictimai təhlükəsizlik sahəsində mühafizə olunan ictimai münasibətlərə qəsd formasında İXM-in 513-521-ci maddələri ilə inzibati məsuliyyət müəyyən edən aşağıdakı tərkiblər müəyyən olunub:

- Toplantıların təşkili və keçirilməsi qaydasının pozulması;
- Kütləvi idman tədbirlərinin və idman yarışlarının keçirilməsinə mane olma;
- Dini qurumların yaradılması və fəaliyyət qaydasının pozulması;
- Dini etiqad azadlığı haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- Qəbiristanlıqların idarə olunması qaydaları haqqında qanunvericiliyin pozulması;
- Fövqəladə vəziyyət rejiminin tələblərinin pozulması;
- Dini ekstremizm əleyhinə aparılan xüsusi əməliyyat zonasının hüquqi rejiminin tələblərinin pozulması;
- Hərbi vəziyyət rejiminin tələblərinin pozulması;
- Yanğın təhlükəsizliyi qaydalarının pozulması və ya yerinə yetirilməməsi;
- Yanğın təhlükəsizliyi sahəsində məhsulun və xidmətlərin sertifikatlaşdırılması, tədaviyə buraxılması, saxlanması və onların işlədilməsi qaydalarının pozulması;
- Yaşayış məntəqələrində və xüsusi olaraq ayrılmamış yerlərdə, yaxud müəyyən edilmiş qaydanı pozmaqla odlu silahdan atəş açma;
- Məişət səs-küyünə qarşı mübarizə qaydalarının pozulması.

Sual 3. İctimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət

Bir çox mənbələrdə qeyd edildiyi kimi, “mədəniyyət” termini milli dəyərlərimizin qoruğudur. Azərbaycan Respublikası Qərb və Şərq dünyalarının qovuşduğu coğrafi məkanda yerləşən bir çox sivilizasiyaların müsbət məqamlarını özündə cəmləşdirir. Avropanın mütərəqqi dəyərlərini paylaşan və Avro-Atlantik təhlükəsizlik arxitekturasının ayrılmaz bir halqası olan Azərbaycan Respublikası bu məkanın təhlükəsizliyinə öz töhfəsini verməkdədir. Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası İslam dünyasının bir hissəsi kimi bu mədəniyyətin irs və təfəkkürünü bölüşür.

Məlum olduğu kimi, keçid dövrü yaşayan cəmiyyətlərdə uzun müddət formalaşan dəyərlər bəzən zədələnir, bəzən isə məhv olur. Təbii ki, cəmiyyətimiz və xalqımızın tarix boyu formalaşmış dəyərləri də istisna deyildir. Qanunverici Azərbaycan cəmiyyətini və onun mənəvi dəyərlərinin bu kimi neqativ təsirlərdən qorumaq, habelə hər bir fərdin neqativ əməlinə görə ədalətli məsuliyyət müəyyən etmək məqsədilə daha ciddi tədbirlərin həyata keçirilməsinə ehtiyac duymuşdur.

Qeyd edilən dəyərlərin mühafizə edilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsində bir sıra məsuliyyət müəyyən edən maddələr təsbit olunub. Qanunverici onların sırasına aşağıdakı kimi inzibati xəta tərkiblərini aid edib:

- Maddə 522. Yetkinlik yaşına çatmayanın sərxoşluq vəziyyətinə gətirilməsi
- Maddə 523. Avaralıqla məşğul olma
- Maddə 524. Fahişəliklə məşğul olma
- Maddə 525. Qumar oyununda iştirak etmə

Ölkəmizin ərazisində törədilən inzibati xətalər sırasında ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalərinin olması təbiidir. 01 mart 2016-cı il tarixdən qüvvəyə minən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 524-cü maddəsi ilə inzibati məsuliyyət müəyyən edilən “Fahişəliklə məşğul olma”nınonların içərisində olması isə narahatçılıq yaradır.

“İXM, maddə 524. Fahişəliklə məşğul olma

*Fahişəliklə məşğul olmağa görə -
yüz manat məbləğində cərimə edilir”.*

Araşdırdığımız inzibati xətanın əsas obyektı ictimai mənəviyyət, əlavə obyektı isə əhalinin sağlamlığıdır. Fahişəliyin ictimai təhlükəliliyi zöhrəvi xəstəliklərin və ya HIV-in (insanın immuncatışmazlığı virusu) kütləvi yayılması, habelə buna meyl göstərən əsasən qadın cinsindən olan şəxslərin psixikasının korlanmasıdır. Qeyd edilməsi vacibdir ki, tibb işçilərinin müsahibələrində rast gəlinən fikirlərdən biri də budur ki, fahişəliklə məşğul olan şəxslərdə insanlara və cəmiyyətdə olan mənəvi-əxlaq dəyərlərinə qarşı hörmətsizlik kompleksi yaranır.

İnzibati xətanın obyektiv tərəfi fahişəliklə məşğul olmaqdır. Lakin bu maddədə qanunverici hansı əməllərin hüquqazidd olduğunu açıqlamır. Maddənin məzmunundan aydın olur ki, fahişəlik cinsi əlaqədə olmaqdan maddi gəlir götürülməsinə yönəldilmiş sistemə hərəkatlardır. Bu səbəbdən də mükafatlandırmaya görə ayrılıqda bir dəfə cinsi əlaqəyə girmə faktı şərhini verdiyimiz maddənin tərkibini yaratmır.

Gəlir əldə etmək fahişəliyin əsas əlamətidir. Bununla yanaşı, hər bir fakta görə alınan mükafatın həcmi və növü tövsif üçün əhəmiyyət kəsb etmir.

Maddi mükafat kimi yalnız milli və ya xarici valyuta deyil həmçinin, maddi aləmin müxtəlif əşyaları da çıxış edə bilər (müvafiq əşyalar, ərzaq məhsulları, nəqliyyat vasitəsi, yaşayış sahəsi, paltarlar, spirtli içkilər və s.).

Təhlil edilən inzibati xətanın subyekti - 16 yaşına çatmış anlaqlı, fiziki şəxslərdir. Qeyd edilməsi yerinə düşər ki, təhlil edilən inzibati xətanın subyekti qismində fiziki şəxs olaraq əsasən qadın başa düşülür. Lakin son dövrlər təcrübə göstərir ki, mükafat müqabilində kişi cinsindən olan şəxslər də cinsi əlaqəyə girirlər. Məsələyə diqqət etdikdə, nəyə görə kişi cinsindən olan şəxs fahişəliyin subyekti ola bilməz kimi sual ortalığa çıxır. Hesab edirik ki, kişi cinsindən olan şəxslərin mükafat müqabilində cinsi münasibətlər göstərmələri fahişəliklə məşğul olma kimi inzibati xəta tərkibini yaradır. Qeyd edilən əməllərin hüquqi cəhətdən qiymətləndirilməsində heç bir hüquqi məhdudiyət yoxdur. Bizim fikirlərin əsaslı olmasına Özbəkistan DİN-in Akademiyasında icra edilən “Mənəviyyat əleyhinə olan hüquqpozmalara görə inzibati məsuliyyət” adlı hüquq elmləri doktorluq dissertasiyasının avtoreferatında rast gəlirik. Belə ki, müəllif elmi tədqiqatında qeyd edir ki, fahişəliklə məşğul olan şəxslərin böyük əksəriyyəti qadınlardır, lakin bir çox hallarda kişi cinsindən olan fərdlərin müəyyən mükafat müqabilində qadın müştərilərin cinsi tələbatlarını təmin etmələri faktlarına rast gəlirik(13, səh.47).

Subyektiv tərəfdən bu inzibati xəta düzünə qəsdlə xarakterizə olunur. Belə ki, təqsirkar öz hərəkətlərinin hüquqazidd olmasını dərk edir və bunları törətməyi arzulayır. Bundan başqa, təqsirli şəxsdə dəqiq ifadə olunan məqsəd – maddi gəlirin əldə edilməsi mövcud olur. Maddi gəlirin alınması fahişəliyin əsas əlamətidir. Burada məqsəd təqsirli şəxsə cinsi əlaqəyə girməmişdən əvvəl yaranır. Bu səbəbdən də maddi xeyir götürülmədiyi hallarda cinsi əlaqə faktı fahişəlik sayılmır.

Təhlil edilən inzibati xəta haqqında işlərə “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli 96-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 fevral 2016-cı il tarixli Fərmanının 5.1-ci bəndinə əsasən Daxili İşlər Nazirliyi baxır.

Qüvvədə olan Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulan ictimai mənəviyyat əleyhinə inzibati xətalardan biri də Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 525-ci maddəsi ilə müəyyən edilmişdir. Həmin maddə “Qumar oyununda iştirak etmə” adlanır.

“Maddə 525. Qumar oyununda iştirak etmə

Qumar oyununda iştirak etmə, yəni qumar oynamağa görə - oyun ləvazimatı, habelə qumara qoyulmuş pul vəsaitləri və ya digər əmlak müsadirə edilməklə dörd yüz manatdan altı yüz manatadək məbləğdə cərimə edilir.

Qeyd:

1. Bu maddədə “qumar oyunu” dedikdə, pul vəsaitləri, maddi və sair nemət (uduş) barəsində oynanılan və uduşu qeyri-müəyyənlikdən və ya təsadüfdən asılı olan oyun başa düşülür.

2. Qanunla müəyyən edilmiş qaydada keçirilən lotereyalara və idman mərc oyunlarına bu maddənin qüvvəsi şamil edilmir”.

Qanunverici bu maddə ilə qumar oyununda iştirak etməyə, yəni qumar oynamağa görə inzibati məsuliyyət müəyyən edib. Həmin məsuliyyət çərçivəsində təqsirkar şəxslərin oyun ləvazimatı, habelə qumara qoyulmuş pul vəsaitləri və ya digər əmlak müsadirə edilməklə dörd yüz manatdan altı yüz manatadək cərimə edilmələri nəzərdə tutulub.

Qanunvericinin mövqeyinə görə, “qumar oyunu” dedikdə, *pul vəsaitləri, maddi və sair nemət (uduş) barəsində oynanılan və uduşu qeyri-müəyyənlikdən və ya təsadüfdən asılı olan oyun başa düşülür.*

Nəzərə alınması zəruridir ki, qanunla müəyyən edilmiş qaydada keçirilən lotereyalara və idman mərc oyunlarına bu maddənin hüquqi qüvvəsi şamil edilmir. Qeyd edilməsi zəruridir ki, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 56 - cı fəslində “Oyunların və mərclərin keçirilməsi” adlanır. Həmin fəslin 1083-cü maddəsi ilə “Oyunlar və mərclər anlayışı” normativ məzmun almışdır. Oyunlar və mərclər hər hansı təsərrüfat məqsədi daşımayan müqavilələrdir, onlara əsasən iştirakçılar qismən də olsa, qeyri-müəyyənlikdən və ya təsadüfdən asılı olan mənfəət götürür və ya zərər çəkirlər.

Oyun və mərc kimi qiymətləndirilməyən hərəkətlərə aiddir:

- oyun və ya mərc üçün şüurlu surətdə borc və avans verilməsi;

- oyun və ya mərc xarakteri daşıyan əmtəə əqdləri və ya qiymətli kağızlarla əməliyyatlar.

Təhlil edilən inzibati xətanın obyektivi - ictimai mənəviyyətdir.

Obyektiv tərəf – aktiv hərəkətlərlə xarakterizə edilir. Belə ki, inzibati məsuliyyətə səbəb olan bu əməl pul, şey və başqa sərvətlərlə qumar oynamaqda ifadə olunur.

“Qumar oyununda iştirak etmə” kimi inzibati xətanın obyektiv tərəfinin təhlili zamanı qeyd olunmasını zəruridir ki, 1 sentyabr 2000-ci il tarixdən 30 sentyabr 2011-ci il tarixədək İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 309-cu maddəsi “Qumar oyunu” adlanırdı. Əvvəlki redaksiya baxımından pul, şey və başqa sərvətlərlə qumar oynamağa və ya idman yarışlarında və başqa yarışlarda qumara qoyulmuş pulun (şeyin) xüsusi şəxslər tərəfindən qəbul edilməsi inzibati xəta sayılırdı. Göstərilən əmələ görə təqsirkar şəxslərin oyun ləvazimatı, habelə qumara qoyulmuş pul, şey və başqa sərvətlər müsadirə edilməklə və ya edilməməklə on beş manatdan iyirmi manatadək miqdarda cərimə edilmələri nəzərdə tutulurdu.

Göründüyü kimi, 01 mart 2016-cı il tarixdən qüvvəyə minən İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 525-ci maddəsinin yeni redaksiyasında əvvəlkindən fərqli olaraq “idman yarışlarında və başqa yarışlarda qumara qoyulmuş pulun (şeyin) xüsusi şəxslər tərəfindən qəbul edilməsi” kimi əməllər maddənin dispozisiyasında nəzərdə tutulmayıb. Qanunverici deyilən bu əməllərin dairəsini (cinayət hadisəsi olaraq) qismən dəyişərək, cinayət qanunvericiliyində müvafiq tərkib yaratmışdır. Daha dəqiq desək, 30 sentyabr 2011-ci il tarixdən Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin “İctimai mənəviyyət əleyhinə cinayətlər” adlı 27-ci fəslinə 244-1-ci maddə əlavə edilmişdir. Həmin maddə “Qumarxana təşkil etmə və ya saxlama” adlanır. Adı çəkilən maddənin təhlili əsasında deyə bilərik ki, qumarxana dedikdə, qumar oyunlarının keçirilməsi üçün

yer təşkil etmə və ya saxlama başa düşülür. Qanunverici lotereyalar və idman mərc oyunlarını qumarxana təşkil etmə və ya saxlama kimi hüquq pozuntusu hesab etmir.

Təhlil edilən inzibati xətanın subyekti - 16 yaşına çatmış, anlaqlı, fiziki şəxsdir.

Subyektiv tərəfdən təhlil edilən inzibati xəta düzünə qəsdlə xarakterizə olunur.

Bu inzibati xəta haqqında materiallar polis orqanları tərəfindən toplanılır, lakin aidiyyəti materiallar üzrə inzibati tənbeh vermə haqqında qərarın verilməsi qanunverici tərəfindən İXM-in 43-cü maddəsinə əsasən rayon (şəhər) məhkəmələrinə həvalə edilib.

Nəticə

Hüquqi təbiəti baxımından hüquq məsuliyyətinin bir növü inzibati məsuliyyətdir. İnzibati məsuliyyət - səlahiyyətli orqan və ya vəzifəli şəxslər tərəfindən inzibati xəta törətmiş şəxsə qarşı inzibati tənbehin tətbiq olunması ilə ifadə olunan hüquqi təsir tədbirləridir. Həmin hüquqi təsir tədbirlərinin vasitəsilə qorunan ictimai münasibətlərin dairəsinə bu gün müzakirə olunan mövzu daxilində məlumat verdiyimiz ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyatla əlaqədar hüquq münasibətləridir.

Azərbaycan Respublikasında ictimai qaydanın qorunması məqsədilə dövlət tərəfindən bir çox aidiyyəti tədbirlər həyata keçirilir. Bunlardan biri də qanunverici tərəfindən cəmiyyətdə insanlar arasında təşəkkül tapmış, adət və ənənələrlə, əxlaq normaları ilə, habelə qüvvədə olan qanunvericiliklə müəyyən edilən qarşılıqlı davranış və birgəyaşayış qaydalarına riayət etməyən şəxslər üçün inzibati məsuliyyətin müəyyən edilməsidir. Bununla yanaşı, qeyd edilməlidir ki, mühazirənin 1-ci sualında Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 49-cu maddəsi ilə təsbit edilən “sərbəst toplaşmaq azadlığı”nın həyata keçirilməsində sahəvi qanunvericiliyin tələblərinin pozulmasına dair inzibati xəta tərkiblərinin təhlili aparıldı.

Mühazirənin 2-ci sualında ictimai təhlükəsizlik əleyhinə olan inzibati xətalara görə inzibati məsuliyyət haqqında məlumatlar diqqətinizə çatdırıldı. Bu sualda qeyd etdik ki, ictimai təhlükəsizlik hüquqi təbiəti baxımdan məzmunca geniş və əhatə dairəsi baxımdan bütün cəmiyyəti əhatə edən sosial-hüquqi kateqoriyalar sırasında xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Azərbaycan Respublikasında ictimai təhlükəsizliyin mühafizə edilməsi üçün istifadə olunan normativ hüquqi tənzimləmədən biri də qüvvədə olan İXM-in 513-521-ci maddələridir.

İnzibati məsuliyyət müəyyən ictimai mənəviyyat əleyhinə olan inzibati xətalara mühazirənin 3-cü sualında təhlil edildi. Bu sual üzrə qeyd edildi ki, cəmiyyətimiz və xalqımızın tarix boyu formalaşmış dəyərlərinin neqativ təsirlərdən qorunması çərçivəsində dövlətin həyata keçirdiyi hüquqi tədbirlər sırasında inzibati məsuliyyət tədbirləri xüsusi önəm kəsb edir. Həmin məsuliyyət tədbirləri hesabına qanunverici Azərbaycan cəmiyyətini və onun mənəvi dəyərlərinin neqativ təsirlərdən qorumaqla, hər bir fərdin arzuolunmaz əməlinə görə cəmiyyətin adından mövqe bildirmişdir.